

de zede wet, maar kon alleen vallen bij een proefgebod, dat blinde gehoorzaamheid eischte. En eindelijk, door zelf te willen keuren, kwam in hem eigen oordeel tegen het oordeel Gods over te staan, en uit de worsteling tusschen die beide oordeelen ontstond de werking der *conscientie*. Zoo schikt zich alles in welgeoordeeld verband, verklaart zich elk feit en elk woord waarin ons die feiten bericht worden, en blijft er letterlijk geen enkele moelijkheid over. Slechts houde men hierbij wel in het oog, dat hij het zelfstandig kennen, d. i. *zelfstandig keuren* van goed en kwaad, niet aan een paragraaf in de Ethica moet worden gedacht, als ware hiermee uitsluitend een zelfstandig keuren van zedelijk goed en kwaad bedoeld. Dit onderscheid kan zelfs voor de conscientie, en in het praktisch oordeel van ons zedelijk bewustzijn, niet zoo scherp getrokken worden. Goed en kwaad beduiden in algemeen zin, wat voor ons goed en wat voor ons kwaad was, zedelijk en in de gevolgen. Juist zoals de *Kanttekenaren* het van het goede opvatten: »wat goed hij hierdoor verloor.»

Blijven nu nog alleen de raadselachtige woorden ter verklaring: »Ten dage dat gij daarvan eet, zult gij den dood sterven.» Om een reden, die ons later eerst duidelijk kan worden, is deze profetie van het oordeel niet alzo aan Adam vervuld. Ten dage van zijn val is Adam in den hem aangeduiden zin, *den dood niet gestorven*. De dood is wel terstond in hem gesloepen. Niet later pas, maar op den dag zelf. Maar de dood is niet in hem voleind, en indien men aan mag nemen, dat Adam na zijn val wedergeboren, bekeerd, verlicht en gezaligd is, behoort evenzo erkend, dat Adam den eeuwig dood zelfs nimmer gestorven is, noch dien ooit sterven zal. Hierop kunnen we echter thans niet ingaan. De bespreking daarvan volgt later. Thans merken we alleen op, dat de uitdrukking: »zult gij den dood sterven» wijst op een voleinding van den dood in volstrekten zin. De zeggwijze die hier in het Hebreeuwsch voorkomt, beduidt letterlijk: *sterven, sterven zult gij, en pleegt daar gebedigd te worden, waar moet u gedrukt, dat eenige daad of werking zoo sterk mogelijk, zoo volkomen mogelijk, zoo diep ingrijpend mogelijk, ja, tot in haar voleinding plaats grijpt.* Ook onze Kanttekenaren vatten dat zoo op, waar ze zeggen, dat hier drieërlei dood inligt: 1°, de *lichamelijke* dood met alle voorafgaande ellende; 2°, de *geestelijke* dood der ziel; en 3°, de *eeuwige* dood, die tegelijk lichamelijke en geestelijke is. Ook zij leeren ons derhalve, dat »den dood sterven» hier beduidt: den dood ondergaan in al zijn breedte, lengte en diepte, den dood volkomenlijk en geheel en al, met inbegrip van alles wat in het denkbeeld van den dood inligt. Juist daarom echter is het van aanbelang, hier geen verkeerd denkbeeld van den dood te laten insluipen. Gelijk ons bleek behoorde tot den staat der rechtheid, niet, dat de mensch niet in zonde kon vallen en alzo aan den dood onderworpen worden, maar wel dat de mensch overgangelijk, onvernietigbaar, onuitdelbaar was, iets wat heel iets anders is dan den dood ondergaan. Had de mensch zich in den staat van rechtheid weten te maintaineren, zoo zou hij nimmer dien dood geproefd hebben. Niet den dood te smaken behoorde tot zijn natuur. Dat hij thans wel sterft, is uit het bederf zijner natuur. Maar heel anders staat de zaak, zoo ge niet naar zijn natuur, maar naar zijn *wezen* vraagt. Naar zijn *wezen* toch kan in den mensch zijn schepping niet worden te niet gedaan. Nu hij eenmaal bestaat, kan hij niet ophouden te bestaan. Een redelijk zedelijk wezen eenmaal bestaande is onvergankelijk. In Satan is geen spiertje leven. In Satan is niets dan dood. Maar niettemin bestaat hij, en kan zijn bestaan niet vernietigd worden. Ja, de *eeuwige* dood is alleen daarom *eeuwig*, omdat wat na den dood komt, zonder ooit te vergaan, eeuwiglijk den dood dragen moet. Met de dusgenoemde »conditionele onsterfelijkheid» leert men dat tegenwoordig wel, maar de Schrift duidt die leer niet. Wij zouden wel willen dat Satan en de rampzalige engelen en de rampzalige menschen met één slag vernietigd werden. Dan ware hun lijden uit. Maar de Schrift getuigt dat het *niet* kan. Plant en dier worden in de stofwisseling vernietigd, maar een redelijk zedelijk wezen, juist om dat het een *ik* is en heeft, kan niet vergaan. En daarom verstaat de den dood niet, zoo ge dien zoekt in vernietiging. *De dood* in u is heel iets anders, de dood is een scheiden, een uitscheuren, een vaneentrekken van wat naar Gods schepping in u persoon harmonisch vereenigd moet zijn. Denk slechts aan uw tijdelijk sterven. Lichaam en ziel hooren bijeen; maar door den dood worden ze uiteengescheurd.

»Met vergenoeging».

Doch de godzaligheid is een groot gewin met vergenoeging. I Tim. 6: 6.

»Ga dan heen, zoo roept de Prediker ons toe, eet uw brood met vreugde, en drink uwen wijn van goeder harte; want God heeft alreede een behagen aan uw werken.» En dit zegt de Prediker niet eens, maar daar komt hij telkens op terug. »De mensche heeft niets beters onder de zon, dan te eten en te drinken en blijde te zijn, want dat zal hem aankleven voor zijn arbeid, de dagen zijns levens, die hem God geeft onder de zon.» Aan die uitspraak ergert zich en stoet zich menig geestelijk aangelegd vrome, zoowel onder de Modernen als onder de Orthodoxen, al spreekt menig orthodox vrome het, uit eerbied voor de Schrift, niet zoo openlijk uit.

Wat Jezus riep: »Zoekt eerst het Koninkrijk Gods en zijn gerechtigheid, en al dese dingen zullen u toegeworpen worden.» dat spreekt het hart, dat God zoekt, toe; maar niet die in den grond eenzijdige levensopvatting, die in eten en drinken opgaat.

En natuurlijk, *want* dit de zin en de bedoeling van wat de Prediker zegt, dan zou elk kind van God dan Prediker moeten tegenstaan, en moest heel dat boek de Schrift uit.

Maar zoo is de zin van den Prediker volstrekt niet.

Wat de Prediker op het oog heeft is heel iets anders, en iets wat vooral wij, Nederlandsche Christenen, zoo recht goed kunnen verstaan. Hij is menschenkenner, diep is de blik dien hij sloeg in het menschelijk hart, en nu zag hij bij anderen, en ervoer aan zich zelf hoe ons hart er toe neigt, om wat ons doel in dit leven is, het ons geschonken lot, het ons toevertrouwd talent *niet* te achten, en de hand al gedurig uit te steken naar wat meerder, en hooger en ongewoner is.

Hij had het opgemerkt, wat eindeloos schat van levensgeluk, die door God zijn menschenkinderen gegeven was, waardoor teloor gaat, en het is nu tegen dat moedwillig verwoeten van eigen levensgeluk bij breede klassen van het volk, dat hij opkomt, een iegelijk toeropenende, dat hij toch schik zal hebben in het gewone, alledaagsche leven, en een oog zal krijgen voor den schat van levensgeluk, die in dat gewone leven inzit.

Zoo altoos thans, zoo nooit afwisseling, zoo dat ordinaire leven, daar ziet elk opkomend jongman, elke opwassende jonge vrouw, o, zoo licht uit de hoogte op neer.

Daar is niets aan, dat verveelt, dat maakt dof en suil.

Neen, uit dat gewons moet men uit. Buitenshuis moet het gezocht. In het buitengewone. In wat *extra*, in wat *niet* alledaagsch is.

Zoo roept en zweept men. Tot ten slotte de buit dien men in dat buitengewone vindt, nog bitterder dan het alledaagsche teleurstelt. En men ten slotte, levensmoe, noch in het alledaagsche noch in het buitengewone meer smaak heeft.

Men had brood, men zocht pasteien. En het eind is, dat pastei en brood beide walging wekken.

En tegen die door en door ongezonde levensopvatting komt de Prediker nu op, en roept ons toe, dat juist in het gewone, in het ordinaire, in het alledaagsche, in het huiselijke leven, de eigenlijke zenuw voor ons levensgeluk moet worden gezocht, en dat het tegen Gods ordinarie ingaat, en een miskennen van zijn liefde in het alledaagsche leven is, zoo de broodkruiwels van het huiselijk samen zijn steeken.

En daarom nu zegt hij:

»Ga dan heen, eet uw brood met vreugde, en drink uwen wijn van goeder harte; want God heeft alreede een behagen aan uw werken. Laat uwe kleederen te allen tijde wit zijn, en laat op uw hoofd geen olie ontbreken. Geniet het leven met de vrouwe, die gij liefhebt, alle de dagen uws ijdelens levens, welke God u gegeven heeft onder de zon, alle uwe ijdele dagen; want dit is uw deel in dit leven, en van uwen arbeid, dien gij doet onder de zon. Alles, wat uwe hand vindt om te doen, doe dat met uwe macht.»

En hierop nu zegt nog al wie recht den band van *natuur en genade* verstaat, van heeler harte Amen.

Elke anders beschouwing van het leven is zoo wreed, en maakt Gods Voorzienig bestel op zoo stuitende wijze te schande.

Of is het niet een waarheid, waarop niets af te dingen valt, dat de miljoenen en nogmaals miljoenen onder de kinderen der menschen niets anders dan dat *gewone* leven hebben, heel hun leven lang in die *zeer gewone* verhoudingen en zeer *gewone* bezigheden opgaan, en aan dat extraordinaire nooit toekomen, ja, zelfs niet denken kunnen.

En indien nu, waarlijk, dat gewone, stille, huiselijke, alledaagsche leven zoo arm, zoo dor, zoo onverkwikkelijk voor ons hart, en zoo leeg aan levensgeluk was, waar bleef dan de Voorzienigheid uws Gods, die toch juist dit, en geen ander, lot voor negentig hondersten van zijn menschenkinderen besteld en bestemd heeft?

En als gij, door uw smaden van dat gewone en stille en zeer alledaagsche leven, den smaak om er in te genieten bij anderen bederft, zij ge dan niet wreed, wreed op ergerlijke wijze, daar ge toch volkomen onmachtig zijt, om aan die miljoenen en miljoenen een ander, een hooger geluk in de plaats te geven?

En als dan de Prediker, weer zin en smaak voor dat stil en alledaagsch en huiselijk geluk poogt te wekken, herkent ge dan in hem niet den Prediker van het Woord zijns Gods, die wat God in dat gewone leven aan levensgeluk besloot, ook voor u weer poogt te ontsluiten?

»De godzaligheid is een groot gewin met vergenoeging», bejuigt de apostel aan Timotheüs.

»Let wel op dat woord »vergenoeging». Evenals het woord »genoegen» in iets hebben, komt het van *genoege*. Niet alleen in onze taal, maar ook in de grondtaal der Heilige Schrift.

Wie »genoege» heeft, die is »vergenoegd», en smaakt »genoegen».

En die »vergenoeging» brengt u de godzaligheid daardoor, dat ze u gelooven doet, dat God u levenslot bepaald, dat de levenskring waarin ge leeft, Zijn maaksel is, dat de arbeid waaraan ge werkt, de van Hem u gegeven roeping is, en dat er alsoo in deze uw existentie, omdat God ze u zoo toebedeeld, genoege voor uw hart moet schijnen, als uw hart het er maar weet uit te halen.

Wie altoos iets anders zoekt dan hij heeft, een ander huis wil hebben dan waarin hij woont, een ander kleed dan wat hij draagt, een ander beroep dan waarin hij werkt, een anderen kring dan waarin God hem geplaatst heeft, die voelt in zijn hart ten slotte *werezen* tegen dat huis, dat kleed, dat beroep, dien levenskring. Die wordt er gemelijk en wrevelig tegen. Die is buiten staat dit alles te waardeeren, en buiten macht, om er het *betekkelijk* goede uit te halen. Hij haalt er *zijf* uit, en kan er geen *konig* uit puren, omdat hij altemaal distelen om zich heen zet, en nergens bloemen.

Maar wie er ongekeerd tegenover gaat staan, wie denkt en weet: Dat is nu het leven waarin ik te leven heb, dat zijn de personen uit wie ik mijn kring moet vormen, dat is het huis waarin ik gelukkig moet zijn, dat is de arbeid waaraan ik mijn schik moet vinden, — die trekt zijn oog van het andere en meerdere af, trekt zijn blik samen op wat hij heeft, en ontdekt nu allengs, hoe er een schat, een alzo grooter wordende schat in dat gewone levensschik, dien God er in besloot, maar dien hij er niet in zag.

Vooraf wij, Nederlandsche Christenen, knnnen dat verstaan, omdat het ons bovenal gegeven is geworden, om die kostelijke gave van het stille gewone burgerleven tot zeldzaam hoog ontwikkelde te brengen.

Juist in den bloeiend van ons geestelijk leven, toen het Calvinisme den toon aangaf, heeft ons Christenvolk zich niet vergaapt aan vreedme of buitengewone dingen, maar er zich op toegelield,

om het huiselijk leven, het gewone heroep, den alle laagchen arbeid, de gansch ordinaire levenskriegen, zoo rijk mogelijk te ontwikkelen, er smaak en zin voor aan te kweken, en over te vloeien van lof en dank voor den ongewonen schat van steffelijk en geestelijk geluk beide, die juist in dat *gewone menschelijk leven* te vinden was.

Zelfs vreemdelingen hebben daarom het leven onzer vaders bewonderd, dichters hebben het bezongen, en kunstenaars hebben het in onzen landaard gerocend, hoe juist het Calvinisme het aanzijn gaf aan die heerlijke, nog heel de wereld door beroemde schilderschool, die meest altijd dat ordinaire leven afschilderde, en er de uitdrukking in tooverde van rijke vergenoegdheid en innerlijken schik.

En dat nu de Prediker daarbij telkens het eten en drinken op den voorgrond schuift, is geen feit, maar moet zoo zijn.

»Want eten en drinken» dat is de *huiselijke maaltijd*, en die huiselijke maaltijd, vooral het middagmaal, is metterdaad de *krone van het huiselijk leven*. Dan komen allen saam. Salm geniet men in elkanders bijzijn. Men voelt zich als één geest. Men geniet de vrucht van aller gemeenschappelijke arbeid. Salm looft en dankt, salm bidt en smeekt men. En door dat salm genieten gesterkt, keert een ieder weer tot de rijke taak van het gewone leven terug.

En doet nu dat zoeken van »vergenoeging» in het alledaagsche leven te kort aan den bloei van het geestelijke leven?

Maar immers juist, toen die innerlijke »vergenoeging» het kenmerk van onzen landaard was, heeft hier het geestelijk leven het meest gebloeid.

Juist dat stille alledaagsche leven kweekt gods-vrucht, en eerbarming, en houdt den jongen man in toom en teugel.

Het verstroot minder, en doet de ziel meer tot zich zelve inkeeren. Door mindere uithuizingheid *schijnt het tijde*, en geeft het smaak in degelijke lectuur. Spreidt een waas van tevredenheid over alle huisgenooten. En geeft in die rustige sfeer juist wat noodig is voor een *leven des geestes*.

Zelfs geven we niet toe, dat die overprikkelde geestelijke zin, die altoos geestelijke *extra's* zoekt, en buitenshuis het vrome najaagt, en geestelijk niets geniet, of er moet iets bijzonders bijkomen, hooger zoo staan.

Integendeel, die uitheemsche geest is *minder* vroom. Hij leidt geestelijk tot overprikkeling, en maakt dat de gewone middelen, die God voor ons stichting verordend heeft, ons niet meer voldoen.

Ook geestelijk gaat men dan walgen van het gewone brood, en vraagt altoos om wat een spreekwoord noemt, »korsjes van pasteien».

Gezond, in de kern gezond, is alleen zulk een leven, waarin het *gewone* ons *genoege* is, en daardoor heel het leven ons tot één rijke *vergenoeging* maakt.

Dan is er geluk en dan welt er dank uit het hart op. Dan is de doorgaande stemming van het hart Godverbejdelijk. En dan is er levensmoed en levenskracht om ook het kruis te dragen, dat elke dag ons oplegt.

En dan komen er ook wel dagen, dat we uit ons *huis* naar onze *loofhut* gaan.

Maar toch altoos zoo, dat we, straks uit de *loofhut* in ons *gewone* huis teruggekeerd, weer *voelen*, weer *beseffen*, dat de loofhut goed voor enkele weken was, maar dat ons eigenlijk *leven*, en daarmee ons waarachtig *levensgeluk* toch door God verborgen is in ons *gewone* huis.

Als wij het in dat huis maar weten te vinden!

Amsterdam, 13 Maart 1896.

Een verklaring.

Door de heeren Noordtjizj, Wielenga, Bavinck en Biesterveld, allen Dozenten aan de Theologische School te Kampen, is in de *Basuin* van de vorige week onderstaande verklaring geplaatst, met verzoek dat andere bladen die wilden overnemen.

Ter inlichting diene, dat de twee eerste punten van deze verklaring betrekking hebben op een voorstel dat van Curatoren der Theologische School op de Synode van Middelburg inkomt, in zake de regeling van het onderwijs aan die school.

Met dat besluit kon de heer Lindeboom zich niet vereenigen, en onlangs heeft hij tegen dit besluit zich in publieken geschrifte verzet.

Het is die publicatie van den heer Lindeboom, waardoor deze verklaring van de vier genoemde heeren is uitgelokt.

Zij luidt als volgt:

In het laatste nummer van de *Basuin* is door Prof. Lindeboom een schrijven geplaatst, waarin hij aan de Kerkeraden der Gereformeerde Kerken zijn bezwaar kenbaar maakt tegen de nieuwe regeling van het literarisch en het theologisch onderwijs aan de Theologische school, welke door Dr. Bavinck ontworpen werd, door de Curatorenvergadering is aangenomen en door haar ter Synode zal worden gebracht. Ondergeteekenden oordeelen daarmede het oogmerk gekomen, om ook hunnerzijds hun gevoelen openlijk mede te deelen. Want al is de nieuwe regeling feitelijk een voorstel van Curatoren geworden en het schrijven van Prof. Lindeboom in de eerste plaats dus tegen dat College gericht, toch zijn ondergeteekenden mede aansprakelijk voor het voorstel, dat op de curatorenvergadering werd aangenomen. Het is in hooftzaak door een hunner ontworpen; het werd door hen allen gestemd; het is op hun advies en met hun medewerking door het college van Curatoren, na eenige wijzigingen, goedgekeurd en overgenomen. Langer zwigen onverantwoordelijk achtende, meenen zij daarom, noode maar gedwongen, het volgende te moeten uitspreken.

1. Voorerst hebben zij ernstig bezwaar tegen de wijze, waarop Prof. Lindeboom voor zijne opvatting steun zoekt in de Gereformeerde kerken. Evenals aan Dr. Bavinck, was ook aan Prof. Lindeboom door curatoren opgedragen, om een nieuwe regeling te ontwerpen. Zijn voorstel doen in den kring der leeraren slechts steun bij den heer Mulder en kon hij de curatoren slechts een minderheid verwerven. Desmettenim werd zijn voorstel op zijn verzoek nog in het Verslag der curatoren-vergadering afgedrukt. Zijn bezwaar werd opgenomen in de notulen. Op de aanstaande Synode heeft hij alle recht en vrijheid van spreken. Als deputaat voor de opleiding heeft hij bovendien het voorrecht, zich rechtstreeks tot de kerken te kunnen wenden en zijn opvatting daarvoor te leggen. Zoo lag het dan voor de hand, dat Prof. Lindeboom, evenals wij, dit voorstel van curatoren aan het oordeel der kerkeraden zou overlaten en niet openlijk op deze wijze tegen curatoren en aanblijvenden optreden zou.

2. Veelmeer moeten ondergeteekenden echter opkomen tegen de bezwaren, die door Prof. Lindeboom tegen de voorgestelde nieuwe regeling worden ingebracht. Het gaat niet aan, deze thans in den breede te weerleggen. Liefst laten zij de onpartijdige beoordeeling aan de kerkeraden over. Indien het noodig mocht blijken, willen zij gaarne hun protest tegen het bezwaarschrift van Prof. Lindeboom met redenen omkleeden. Thans volstaan zij met uit te spreken, dat die bezwaren ongegrond zijn. Het is niet waar, dat de nieuwe regeling groote schade doet aan de eenheid en samenwerking van het literarisch en het theologisch onderwijs en alzo de kracht der Theol. School tot vorming van Bedienaren des Woords verzwakken zal. Het is niet waar, dat zij aan de kerken een arbeid oplegt, die niet tot hare roeping en bevoegdheid behoort. Het is bovendien niet waar, dat zij in het karakter en de bestemming der School zulk een verandering brengt, dat deze daardoor zou gaan hulidigen de sobereniteit der wetenschap.

3. Het publiek optreden van Prof. Lindeboom in deze zaak, is daarom te meer te betreuren, wijl er elke noodzakelijke verbetering der Theol. School onwillekeurig door tegengehouden en uitgesteld wordt. Een die verbetering is dringend noodzakelijk. Ieder deskundige kan zich daar ook reeds bij oppervlakkige kennismaking volkomen van overtuigen. De feitelijke inrichting van de noodzakelijkheid der verandering en van het door de Curatoren-vergadering aangenomen voorstel.

4. Eindelijk voegen zij hieraan nog het volgende toe. Van verschillende zijden is tot ondergeteekenden het gerucht doorgedrongen, dat zeer velen in de Gereformeerde kerken in de meening verkeerden, alsof Prof. Lindeboom in zijn aanval op de Encyclopaedie van Dr. Kuiper en in zijne denkbeelden over theologie, wedergeboorte en doop, rechtvaardigmaking, behoudenis van het menschelijk geslacht enz. uit hun naam schrijven en hun gevoelen vertolken zou.

Daartegenover stellen ondergeteekenden er prijs op te verklaren, dat dit in *geenen deels* het geval is. Veeler zijn zij van oordeel, dat er geen *verzak* is, om Dr. Kuiper van allerlei dwalingen en ketterijen, zelfs van pantheïsme en philosophische vervalsching der theologie aan te klagen, en deze beschuldigingen telkenmale in publieke geschriften, buiten den kerkelijken weg om, tegen hem in te brengen. In alle boven-genoemde kwesties staan zij *principieel* aan de zijde van den aangevallenen. Voor hen bestaat er in dezen zin geen tegenstelling tusschen Kampen en Amsterdam. En zij betreuren de heilige en ongegronde oppositie tegen Dr. Kuiper te meer, wijl zij de broeders verdeelt, de kerken in spanning houdt, de ineenstemming der plaatselijke kerken belemmert en alzo niet bevorderlijk is aan den bloei der gemeente van Christus.

M. NOORDTJIZJ,
D. K. WIELENGA,
H. BAVINCK,
P. BIESTERVELD.

Kampen, 28 Febr. 1896.

We voegen hier voorshands niets aan toe, al doet het ons natuurlijk genoegen, dat ook van die zijde thans de waarheid erkend wordt, waarop we zoo dikwijls wezen, dat de Dogmatiek, de Encyclopaedie en zooveel meer en te Amsterdam en te Kampen, uit gelijke beginselen, zij het ook op onafhankelijke wijze, gedoceerd wordt.

De komende Synodale vergadering der Kerken.

Voorheen hebben we ons vaak diep in den kerkelijken strijd gemengd, en ons veroorloofd over allerlei vraagstukken die op kerkelijk terrein waren op te lossen, terstond onze bescheiden meening te zeggen.

We mochten ontwaren, dat hierop eenige prijs werd gesteld, en misschien overschatten we de straallengte van onzen invloed niet, zoo we ons inbeelden dat ook de *Herant* zijn aandeel had in den loop der kerkelijke gebeurtenissen na 1878.

Gelijk we echter reeds voor twee jaren te kennen gaven, wenschen wij voorshands aan den kerkelijken strijd in engeren zin geen deel meer te nemen, en zullen dan ook ditmaal de behandeling van de onderscheidene onderwerpen, die op de eerstvolgende Synode aan de orde komen, niet door advies helpen voorbereiden.

Wat ons hertoe noopt is het feit, dat het geven van advies wel plicht is en nut kan hebben, zoolang de strijd met argumenten en op grond van beginselen gevoerd wordt, maar volkomen doelloos wordt en eer kwaad doet, zoodra blijkt, dat wat woelt niet de worsteling is van argument tegen argument, maar de gisting van antipathie en sympathie, de invloed van allerlei stemming en gezindheid, blinde zin en geblijddoekt vertrouwen of wantrouwen.

Dan toch is niet de helderheid van hoofd, maar de tocht van het hart aan het woord, en daartegen is elk betoog machteloos.

Zoodra ons daarom, na Dordt 1893, gebleken was, dat de gewichtige quaestie van de opleiding van Dienaren des Woords dat stadium was ingetreden, hebben we openlijk verklaard, voorshands van elke persoonlijke poging tot het oefenen van invloed op de kerkelijke beslissingen ten deze af te zien.

Er staat toch voor de toekomst onzer kerken, en we meenen te mogen zeggen, voor de toekomst van ons vaderland, te veel op het spel, dan dat we ons ten deze aan onvoorzichtigheid bezondigen willen.

In dit besluit nu zijn we, door wat sinds gebeurde, bevestigd.

Er is toch sedert dien tijd door zekere kringen, men mag zeggen, schier een jacht tegen ons geopend als tegen schadelijk wild in het woud.

Zoals het onder de Liberalisten heet: *Le clericalisme visité l'enemi*, zoo heeft men in enkele dier kringen den kreet doen hooren: »De man van de *Herant*, ziedaar de verderver».

Nu hebben we dit zeer kalm opgevat, en terstond erkend, dat prutscheheid op persoonlijk terrein niet te pas komt, dat ieder verplicht is te waken en te waarschuwen tegen wat hem ook in den liefsten broeder bedenkelijk schijnt, en dat de kerken te oordeelen hebben.

Er is dan ook, onzes beduakens niets tegen, dat de eerstkomende Synode oordeele, of er echter zeker schapenvacht een wolf schuift.

Integendeel, zulk een oordeel zouden we zelfs wenschen.

Maar ditzelfde had men onzes erachtens kunnen najagen op meer *broederlijke wijze*, met een ernst waar meer heilige teederheid in sprak, met een reuke des vredes, zonder de hitte van den jager, die het wild vervolgt.

Nu dit echter niet bij allen zoo zijn mocht, komt het ons niet alleen gewenscht en raadzaam, maar zelfs plichtmatig voor, om, als redactie van de *Herant*, ons niet in de aangelegenheden van de komende Synode te mengen.

Die Synode moet geheel vrij blijven, en de mannenbroeders, die van de instemming der meerderheid verzekerd, de voornaamste verantwoordelijkheid voor de te nemen besluiten zullen dragen, moeten niet onzerzijds bemoeijelijk worden door aan hen ongevraagd adviezen.

Wij althans zullen elken schijn vermijden, alsof we door de macht van ons blad op de samenstelling of de houding der komende Synode eenigen invloed poogden te oefenen.

Een Synode van kerken is geen politieke vergadering, waarin partijen om de overwinning kampen.

Voor ons schuift de eenig duurzame kracht in den triumf der beginselen die uit Gods Woord, door onze vaders in de bloei-periode van hun geestelijk leven, onder de leiding des Heiligen Geestes zijn opgemaakt.

Die beginselen pogen we te dienen.

Naar die beginselen mogen de kerken over ons oordeelen, maar we wenschen dan ook onzerzijds alles te vermijden, waardoor het inzicht in die beginselen troebel zou kunnen worden.

De doodstraf.

Zonder overdrijving mag gezegd, dat de vraag, of in ons strafrecht de doodstraf weer als straf behoort te worden opgenomen, allengs zoo meer aan de orde komt.

De actie van Rotterdam uitgegaan, al kon ze niet aanstonds haar doel bereiken, werkte hertoe ongetwijfeld mede.

Maar wat vooral in staat is, dit geding weer in gladder spoor te brengen is het feit, dat thans ook een onzer hoogleraren in de rechten, Prof. Fabius, haar tot onderwerp koos van een belangrijke rede, die hij nu reeds te Amsterdam en te Rotterdam hield, en allicht ook in andere plaatsen voor zal dragen.

Want wel heeft ook een meer theologisch blad als het onze te dezen opzichte een roeping te vervullen, en hebben we uit dien hoofde ons de moeite gegund, om de ordinarie der Heilige Schrift op dit punt, met eenige zorg na te gaan.

Maar het spreekt toch vanzelf, dat tusschen zulk een exegese, en het voorbereiden van deze quaestie voor het strafrecht, nog altoos een breedte kloof ligt, die alleen door een hoogleraar in de rechten, of althans door een juris, kan overbrugd worden.

Reeds nu bleek uit de lezing van Prof. Fabius, hoe men uit de nachtschuit komt, zoo men nog altoos waant, dat de quaestie van de doodstraf in het Europeesche criminalistisch geding nog steeds zoo staat als ze door de Liberalen hier te lande, na de periode van '48 is aangeeld.

Het tegendeel blijkt waar te zijn.

De quaestie van de doodstraf, hier te lande alleen van Antirevolutionaire zijde en van den Roomschen kant levendig gehouden, is op wetenschappelijke gebied weer allerwee aan de orde, en wie zich voor haar interesseert, is ook op juridisch gebied in goed gezelschap.

In verband hiermee wijzen we er op, dat ook Mr. J. Bohl, advocaat te Amsterdam, in zijn toelichting van de *Code de Commerce Romain* op blz. 123 v.v. met warmte vóór de doodstraf partij kiest.

Amsterdams Kerk één en onverdeeld.

Nog altoos is ook de Gereformeerde kerk van Amsterdam in twee kerkelijke instituten verdeeld.

Een kerk genaamd naar de Keizersgracht, en een kerk genaamd naar de Kerckstraat.

A en B.

Toch droeg sinds lang ook in Amsterdam het besef door, dat dit niet de meest gewenschte toestand is, en beide kerken poogden reeds op allerlei wijze van hoogen zin blijk te geven, door afvaardiging naar elkanders kerkeraden; door prediking om en om in beider reeksen kerken; door poging om de scholen te vereenigen; door het saamkomen der predikanten in één dusgenaamd »ministerie»; door het kerken over en weer; door broederlijke samenwerking op velelceit terrein.

Doch zelfs hierbij bleef het niet, ook tot *rechtstreeksche* pogingen om ook als instituten in één te vloeien zijn reeds lang de voorbereidende stappen gedaan.

Reeds benoemden beide kerken voor jaar en dag elk een breed commissie om deze gewichtige aangelegenheid te bespreken, en sinds lang was men het in beginsel eens, dat het toch eigenlijk tot vereeniging komen moest.

Alleen maar de bezwaren die men op dezen weg des vredes ontmoette, waren vooral in zoo groote krachten niet gering.

In twee kerken, die saam ver over de 30.000 zielen tellen, bestaan zooveel regelingen, vaste usantien, verkregen rechten, manieren van kerkelijk leven en handelen, dat het, op zich zelf, schier een onbegonnen werk moest heeten, om te beproeven, hoe men deze tweerlei strooming van kerkelijk leven in één bedding saam zou brengen.

Vooraf van de zijde der oudere kerkfor-

matie was haar zuive tien halve tien jaren, haar kerke Nu verg oud is, nie Had da heid beid voor vast a vereeniging Maar lev veel moed andere zijd er zeer form schriftelijk En dit bitterheid t den, en t te laten. Commis kerkeraad om rijpelijk gwaar te is en er over En thans den gecons zóóver zij kerkeraden definitief t hebben. Er is no zeker vers de verzorg wijze tot e Maar ien punt waar hoog en t staat Voor zul dige speel Dat vind En nu ring nog h eer men t worden af weg, dat m mag verker dam de Ge deeld, niet het oog de

Gere...

Is het kken, dan d naar den g den voorgt punt bij d volkomen l Wat dun en dringen heel lijdel af of toe k overkomt toe hij ni doch waart hangt, eig tegenstreve Is is h zegen, d wedergebou te vers steken in levens. Is niet s niet ontvin misdaden; zaligmaken ligt hij niet een doode ook een e snel ten le Natuurlijk Alzo st is, er zelf ten leven t Want o het leven v tocht om b wat voor b Een diep in zich ze om het go Dat kan Eel stel brengt, on zal dat dan En ook w dan toebre On s vol wel gevoel derlijk op »Mijn lieve ge mij dat gen wij, z kan ik e voegt alles komt. Of l kan ik een Dat lijde dikers de chov die Wat toe Wat die li de uitwerkl is, ja dan men; maar eilieve wat prediking t Hierin s kracht van gevoel van loochenden lag wel z zonder de hij kon da met voorb eerte daa daas wel deele del» Nu doe zijn best, maar om telkens va

Amsterdam, 13 Maart 1896.

Een verklaring.

Door de heeren Noordtjizj, Wielenga, Bavinck en Biesterveld, allen Dozenten aan de Theologische School te Kampen, is in de *Basuin* van de vorige week onderstaande verklaring geplaatst, met verzoek dat andere bladen die wilden overnemen.

Ter inlichting diene, dat de twee eerste punten van deze verklaring betrekking hebben op een voorstel dat van Curatoren der Theologische School op de Synode van Middelburg inkomt, in zake de regeling van het onderwijs aan die school.

Met dat besluit kon de heer Lindeboom zich niet vereenigen, en onlangs heeft hij tegen dit besluit zich in publieken geschrifte verzet.

Het is die publicatie van den heer Lindeboom, waardoor deze verklaring van de vier genoemde heeren is uitgelokt.

Zij luidt als volgt:

In het laatste nummer van de *Basuin* is door Prof. Lindeboom een schrijven geplaatst, waarin hij aan de Kerkeraden der Gereformeerde Kerken zijn bezwaar kenbaar maakt tegen de nieuwe regeling van het literarisch en het theologisch onderwijs aan de Theologische school, welke door Dr. Bavinck ontworpen werd, door de Curatorenvergadering is aangenomen en door haar ter Synode zal worden gebracht. Ondergeteekenden oordeelen daarmede het oogmerk gekomen, om ook hunnerzijds hun gevoelen openlijk mede te deelen. Want al is de nieuwe regeling feitelijk een voorstel van Curatoren geworden en het schrijven van Prof. Lindeboom in de eerste plaats dus tegen dat College gericht, toch zijn ondergeteekenden mede aansprakelijk voor het voorstel, dat op de curatorenvergadering werd aangenomen. Het is in hooftzaak door een hunner ontworpen; het werd door hen allen gestemd; het is op hun advies en met hun medewerking door het college van Curatoren, na eenige wijzigingen, goedgekeurd en overgenomen. Langer zwigen onverantwoordelijk achtende, meenen zij daarom, noode maar gedwongen, het volgende te moeten uitspreken.

1. Voorerst hebben zij ernstig bezwaar tegen de wijze, waarop Prof. Lindeboom voor zijne opvatting steun zoekt in de Gereformeerde kerken. Evenals aan Dr. Bavinck, was ook aan Prof. Lindeboom door curatoren opgedragen, om een nieuwe regeling te ontwerpen. Zijn voorstel doen in den kring der leeraren slechts steun bij den heer Mulder en kon hij de curatoren slechts een minderheid verwerven. Desmettenim werd zijn voorstel op zijn verzoek nog in het Verslag der curatoren-vergadering afgedrukt. Zijn bezwaar werd opgenomen in de notulen. Op de aanstaande Synode heeft hij alle recht en vrijheid van spreken. Als deputaat voor de opleiding heeft hij bovendien het voorrecht, zich rechtstreeks tot de kerken te kunnen wenden en zijn opvatting daarvoor te leggen. Zoo lag het dan voor de hand, dat Prof. Lindeboom, evenals wij, dit voorstel van curatoren aan het oordeel der kerkeraden zou overlaten en niet openlijk op deze wijze tegen curatoren en aanblijvenden optreden zou.

Amsterdam, 13 Maart 1896.

Een verklaring.

Door de heeren Noordtjizj, Wielenga, Bavinck en Biesterveld, allen Dozenten aan de Theologische School te Kampen, is in de *Basuin* van de vorige week onderstaande verklaring geplaatst, met verzoek dat andere bladen die wilden overnemen.

Ter inlichting diene, dat de twee eerste punten van deze verklaring betrekking hebben op een voorstel dat van Curatoren der Theologische School op de Synode van Middelburg inkomt, in zake de regeling van het onderwijs aan die school.

Met dat besluit kon de heer Lindeboom zich niet vereenigen, en onlangs heeft hij tegen dit besluit zich in publieken geschrifte verzet.

Het is die publicatie van den heer Lindeboom, waardoor deze verklaring van de vier genoemde heeren is uitgelokt.

Zij luidt als volgt:

In het laatste nummer van de *Basuin* is door Prof. Lindeboom een schrijven geplaatst, waarin hij aan de Kerkeraden der Gereformeerde Kerken zijn bezwaar kenbaar maakt tegen de nieuwe regeling van het literarisch en het theologisch onderwijs aan de Theologische school, welke door Dr. Bavinck ontworpen werd, door de Curatorenvergadering is aangenomen en door haar ter Synode zal worden gebracht. Ondergeteekenden oordeelen daarmede het oogmerk gekomen, om ook hunnerzijds hun gevoelen openlijk mede te deelen. Want al is de nieuwe regeling feitelijk een voorstel van Curatoren geworden en het schrijven van Prof. Lindeboom in de eerste plaats dus tegen dat College gericht, toch zijn ondergeteekenden mede aansprakelijk voor het voorstel, dat op de curatorenvergadering werd aangenomen. Het is in hooftzaak door een hunner ontworpen; het werd door hen allen gestemd; het is op hun advies en met hun medewerking door het college van Curatoren, na eenige wijzigingen, goedgekeurd en overgenomen. Langer zwigen onverantwoordelijk achtende, meenen zij daarom, noode maar gedwongen, het volgende te moeten uitspreken.

1. Voorerst hebben zij ernstig bezwaar tegen de wijze, waarop Prof. Lindeboom voor zijne opvatting steun zoekt in de Gereformeerde kerken. Evenals aan Dr. Bavinck, was ook aan Prof. Lindeboom door curatoren opgedragen, om een nieuwe regeling te ontwerpen. Zijn voorstel doen in den kring der leeraren slechts steun bij den heer Mulder en kon hij de curatoren slechts een minderheid verwerven. Desmettenim werd zijn voorstel op zijn verzoek nog in het Verslag der curatoren-vergadering afgedrukt. Zijn bezwaar werd opgenomen in de notulen. Op de aanstaande Synode heeft hij alle recht en vrijheid van spreken. Als deputaat voor de opleiding heeft hij bovendien het voorrecht, zich rechtstreeks tot de kerken te kunnen wenden en zijn opvatting daarvoor te leggen. Zoo lag het dan voor de hand, dat Prof. Lindeboom, evenals wij, dit voorstel van curatoren aan het oordeel der kerkeraden zou overlaten en niet openlijk op deze wijze tegen curatoren en aanblijvenden optreden zou.